

juridista rigorismia ja ehdotti vaihtoehtoisesti sääntöihin lisäystä, jonka mukaan yhdistyksen esitelmiin ja kansanhuviin nähden oli noudatettava sitä, mitä niistä oli sanottu julkisista kokouksista 2.7.1900 annetussa asetuksessa. Ståhlbergin mukaan tämä muotoilu sisälsi kenraalikuvernöörin ehdossaan käyttämän ilmaisan, mutta sitä voitiin tulkita myös senaatin tarkoittamalla tavalla eli siten, että asetuksen määräämä luvanvaraisuus ei koskenut jäsenkokouksia eikä huvitilaisuuksia. Senaatin talousosasto hyväksyi 5.3.1901 Tuusulan ja Ylivieskan työväenyhdistysten säännöt täydennettynä tällä määräyksellä, jonka muotoilemisessa ja perustelemissa Ståhlberg osoitti kaiken lakimiehen taitonsa.

Ståhlberg esitti myös, ettei senaatti omasta puolestaan vastaisuudessaakaan asettaisi tätä ehtoa, vaan se tulisi yhdistysten sääntöihin vain, jos kenraalikuvernööri sitä edellyttäisi.

Toisen perustamisanomuksen esittivät samat henkilöt kuin ensimmäisenkin (11).

19) Kuokkalan työväenyhdistys

AD 1793/366 1900 ja päätöstaltio 1901, I 828, STO, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 4 kk

Anomus senaattiin 7.11.1900

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 19.11.1900

Kenraalikuvernöörin ehdollinen suostumus 18.12.1900

Säännöt vahvistettu senaatissa 11.3.1901

Kuokkalan työväenyhdistys oli alun perin yritetty perustaa Terijoen työväenyhdistyksen alaosastoksi, mutta paikallisen poliisin mielestä Kuokkala oli Terijoen työväenyhdistyksen sääntöjen tarkoittaman toimialan eli Terijoen kylän ulkopuolella (Stph:n ja J. Rämön välinen kirjeenvaihto tammikuussa 1900, No 40, SDP F 1 ja No 147-148, SDP F 2, TA; Länsi-Suomen Työmies 20.1.1900). Kylien välimatka oli noin yhdeksän kilometriä.

Bobrikov vaati ja sai sääntöihin saman lisäyksen kuin Ylivieskan (18) ja Tuusulan (16) työväenyhdistysten sääntöihin. Hän ei ihme kyllä lainkaan puuttunut Kuokkalan yhdistyksen sääntöjen siihen pykälään, joka salli yhdistyksen perustaa osastoja ja valiokuntia ja vahvistaa niille sääntöjä.

20) Kalvolan työväenyhdistys

AD 1914/368 1900, STO, VA.

Senaatin talousosasto hylkäsi perustamisanomuksen

Anomuksen käsittelyaika $\frac{1}{2}$ kk

Perustava kokous 7.10.1900 (Länsi-Suomen Työmies 16.10.1900)

Anomus senaattiin 23.11.1900

Senaatin talousosaston hylkäävä päätös 10.12.1900

Hämeen lääninhallituksen mielestä ehdotetuissa säännöissä oli epäselviä ja lainvastaisia kohtia. Ståhlberg esitti anomuksen hylkäämistä.

Toinen perustamisyritys, ks. tapaus 27.

21) Karkun työväenyhdistys

AD 2061/370 1900, ptk. 28.10.1901, päätöstaltio 1901, IV 357 ja salaiset asiakirjat, siv.tmk., 81, STO, VA; KKK 1901, I osasto, 21, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 1 v 9 kk

Perustava kokous keväällä 1900 (Kansan Lehti 8.5.1900)

Anomus senaattiin 12.12.1900

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 25.7.1901

Kenraalikuvernööri Bobrikovin ehdollinen suostumus 19.10.1901

Säännöt vahvistettu senaatissa 28.10.1901

Senaatin talousosaston salainen päätös 1.12.1902

Nimismies oli ilmoittanut lääninhallitukselle mielipiteenään, ettei paikkakunnalla ollut tarvetta työväenyhdistyksen perustamiseen, vaan ulkopuoliset, paikkakunnalla vieraat henkilöt olivat tehneet aloitteen yhdistyksen muodostamisesta. Kyseessä oli tyypillinen paikallisviranomaisen ennakkoluuloinen lausunto. Turun ja Porin lääninhallitus oli kuitenkin riittävän avarakatseinen jättääkseen nimismiehen mielipiteen huomiotta. Lääninhallitus suositti 26.3.1901 anomukseen suostumista sillä perusteella, että yhdistys nostaisi jäsentensä elin- ja sivistystasoa eikä sääntöehdotusta vastaan ollut muistuttamista.

Anomuksen jatkokäsittely, ks. Pielisjärven työväenyhdistys (26).

22) Keuruun työväenyhdistys

STO:n ptk. 5.3.1901, STO, VA; KKK 1901, I osasto, 21, VA

Kenraalikuvernööri Bobrikov hylkäsi perustamisanomuksen

Perustava kokous 6.8.1899 (Rainio 1972, s. 6).

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 3.12.1900

Kenraalikuvernööri Bobrikovin ehdollisesti kielteinen päätös 28.12.1900

Hylkäävä päätös senaatista 5.3.1901

Keuruun työväenyhdistyksen sääntöehdotuksen ensimmäisessä pykälässä todettiin harkitsemattomasti yhdistyksen seisovan maan perustuslaillisen kehityksen pohjalla. Bobrikov iski tähän silmänsä ja arveli viittauksen autonomiaan voivan johdattaa työväestöä yhteiskuntarauhalle vahingolliseen suuntaan. Siksi hän 28.12.1900 ilmoitti kansliansa välityksellä, että hänen oli vaikea hyväksyä senaatin päätöstä. Bobrikov vaati senaattia poistamaan yhdistyksen tehtävistä kaiken politiikkaan liittyvän. Sääntöehdotus oli kirjoitettava uudelleen tämän mukaisesti. Senaatin talousosasto tulkitsi 5.3.1901 kenraalikuvernöörin kieltäytyneen yhtymästä senaatin päätökseen ja antoi hylkäyspäätöksen hakijoille.

Toinen perustamisyritys, ks. tapaus 28.

Vuonna 1901 senaattiin jätetyt anomukset

23) Oulun maaseurakunnan työväenyhdistys

AD 278/341 1901 ja ptk. 15.12.1902, STO, VA; KKK 1902, I osasto, 169, VA.

Keisari hylkäsi perustamisanomuksen, päätöksen todellinen ratkaisija kenraalikuvernööri Bobrikov

Anomuksen käsittelyaika 1 v 10 kk

Anomus senaattiin 13.2.1901

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 19.3.1901

Kenraalikuvernööri Bobrikov siirsi yhdistyksen poliittisuuden vuoksi asian keisarin ratkaistavaksi 29.3.1902 suositellen hylkäämistä.

Keisarin hylkäävä päätös 12.11.1902

Päätös senaatista 15.12.1902

Ks. Lohjan työväenyhdistys (13).

Oulun maaseurakunnan työväenyhdistyksen tarkoituksena oli olla paikkakunnan työtätekevän väestön keskuksena edistämällä sen henkistä ja aineellista tilaa kristillis-siveellisellä perustuksella. Bobrikovin yhdistysten kohtalosta tekemien ratkaisujen mielivaltaisuutta todistaa, että hän vei tällaisen yhdistyksen niiden poliittisten yhdistysten joukkoon, joiden perustamiskiellon hän hankki keisarilta.

24) Imatran työväenyhdistys

2. yritys

AD 406/344 1901, ptk. 7.11.1901, päätöstaltio 1901, IV 430 ja salaiset asiakirjat, siv.tmk., 81, STO, VA; KKK 1901, I osasto, 21, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 8 kk

Anomus senaattiin 7.3.1901

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 27.6.1901

Kenraalikuvernööri Bobrikovin ehdollinen suostumus 19.10.1901

Säännöt vahvistettu senaatissa 7.11.1901

Senaatin talousosaston salainen päätös 1.12.1902

Ensimmäinen perustamisyritys vuonna 1900, ks. tapaus 8. Hakijoina olivat kummallakin kerralla samat henkilöt. Vuonna 1900 anomuksen oli laatinut Jonas Castrénin asianajotoimisto, 1901 A. B. Mäkelä. Hän oli laatinut ainakin myös Lohjan, Lempäälän, Tuusulan, Kuokkalan, Karkun (1900), Oulun maaseurakunnan ja Kalvolan (1901) työväenyhdistysten perustamisanomukset.

Anomus käsiteltiin poikkeuksellisesti kauppa- ja teollisuustoimituskunnassa eikä siviilitoimituskunnassa.

Yhdistys sai oikeuden vahvistaa valiokunnille ja osastoille sääntöjä. Senaatin edellisellä kerralla tarpeettomiksi katsomat sanat "siihen liittyneille" oli nyt pyyhitty yli jo senaattiin lähetetystä sääntöehdotuksesta.

Anomuksen jatkokäsittely, ks. Pielisjärven työväenyhdistys (26).

25) Pispalan työväenyhdistys

AD 419/344 1901 ja ptk. 15.12.1902, STO, VA; KKK 1901, I osasto, 208 ja 1902, I osasto, 169, VA.

Keisari hylkäsi perustamisanomuksen, päätöksen todellinen ratkaisija kenraalikuvernööri Bobrikov

Anomuksen käsittelyaika 1 v 9 kk

Anomus senaattiin 11.3.1901

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 26.3.1901

Kenraalikuvernööri Bobrikov siirsi yhdistyksen poliittisuuden vuoksi asian keisarin ratkaistavaksi 29.3.1902 suositellen hylkäämistä.

Keisarin hylkäävä päätös 12.11.1902

Päätös senaatista 15.12.1902

Ks. Lohjan työväenyhdistys (13).

Pispalan työväenyhdistyksen säännöissä ilmaistu tarkoitus oli samantyyppinen kuin Lohjan työväenyhdistyksellä.

Vuoden 1906 puoluetilaston mukaan Pispalan työväenyhdistys oli perustettu 19.10.1902. Se liittyi työväenpuolueeseen 11.5.1903 ja oli edustettuna Forssan puoluekokouksessa samana vuonna, joten yhdistys lienee perustettu vahvistuttamalla säännöt lääninhallituksessa tai liittymällä jonkun toisen työväenyhdistyksen alaosastoksi (Suomen Sosialidemokratisen puolueen viidennen edustajakokouksen (VIII:n työväenyhdistyksien edustajakokouksen) pöytäkirja, Kokous pidetty Oulussa 20-27 p:nä Elokuuta 1906 (Helsinki, 1906), puoluetilasto sen liitteenä; Stph:n tpv:n ptk. 11.5.1903, 4 §, TA).

26) Pielisjärven työväenyhdistys

AD 635/348 1901, ptk. 7.8.1901, päätöstaltio 1901, III 149a ja salaiset asiakirjat, siv.tmk., 68, 72 ja 81, STO, VA; KKK 1901, I osasto, 21 ja 1901, erikoisjaosto, 227, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 4 kk

Perustava kokous 24.3.1901

Anomus senaattiin 6.4.1901

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 6.6.1901

Kenraalikuvernöörin apulaisen Shipovin ehdollinen suostumus 22.7.1901

Säännöt vahvistettu senaatissa 7.8.1901

Senaatin talousosaston salainen päätös 1.12.1902

6.7.1901 kenraalikuvernööri Bobrikov ehdotti senaatin talousosastolle Suomen työväenpuolueen kieltämistä (tästä enemmän yhdistysvapauden rajoitusten käsittelyn yhteydessä). Tämä yleinen kanta määräsi Bobrikovin loman aikana vt. kenraalikuvernöörinä toimivan Shipovin suhtautumisen Pielisjärven työväenyhdistyksen perustamisasiaan. Hän antoi 22.7.1901 suostumuksensa siihen mutta vaati senaattia estämään sen, että yhdistys liittyisi työväenliikkeeseen eli käytännössä puoluehallintoon. Bobrikovkaan ei liene tavoitellut puolueeseen (puoluehallintoon) liittyneiden työväenyhdistysten vaan nimenomaan puolueen ja puoluehallinnon lakkauttamista, vaikka ei tätä selvästi lausunutkaan. Shipov edellytti myös, että yhdistys oli säännöissään velvoitettava noudattamaan asetusta julkisista kokouksista (2.7.1900).

Kenraalikuvernööri Bobrikov antoi 19.10.1901 samoin vaatimuksin ja ehdoin suostumuksensa Imatran (24), Karkun (21) ja Kalvolan (27) työväenyhdistysten perustamiseen.

Senaatin talousosasto oli 18.7.1901 ottanut käsiteltäväkseen kenraalikuvernöörin 6.7. lähettämän ehdotuksen

salaisena asiana ja lykännyt sen päättämisen myöhemmäksi. Ståhlberg tulkitsti Shipovin Pielisjärven työväenyhdistyksestä antamaa päätöstä siten, ettei tämä ollut asettanut työväenliikkeeseen liittymisen estämistä ehdoksi sääntöjen vahvistamiselle. Ensiksi mainittu salainen asia tulisi aikanaan uudelleen senaatin käsittelyyn. Ståhlberg ehdotti sääntöjen vahvistamista 2.7.1900 annetun asetuksen noudattamisvelvollisuutta koskevalla lisäyksellä, minkä senaatin talousosasto tekikin 7.8.1901. Mainitun neljän yhdistyksen työväenliikkeeseen liittymisen estämistä ja työväenpuolueen kieltämistä senaatin talousosasto käsitteli salaisena asiana 21.10.1901 ja ajan voittamiselta haaskahtavan viivyttytelyn jälkeen 1.12.1902, jolloin senaatti päätti antaa asian raueta ryhtymättä mihinkään toimiin.

Pielisjärven työväenyhdistys liittyi sosiaalidemokraattiseen puolueeseen vasta vuonna 1905 (vuoden 1906 puoluetilasto), Karkku 1904 (ty:n ptk.ote 21.2.1904, No 421, SDP F 5, TA), Kalvola 1902 (ty Stph:lle 9.3.1902, No 150, SDP F 3, TA) ja Imatra 15.6.1902 (yhdistyksen ptk.). Kenraalikuvernöörin asettamalla ehdolla oli siis välitöntä relevanssia vain Imatran ja Kalvolan työväenyhdistyksiin nähden.

27) Kalvolan työväenyhdistys 2. yritys
AD 1218/357 1901 ja ptk. 28.10.1901, päätöstaltio 1901, IV 356a ja salaiset asiakirjat, siv.tmk., 81, STO, VA; KKK 1901, I osasto, 21, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 4 kk

Anomus senaattiin 1.7.1901

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 25.7.1901

Kenraalikuvernööri Bobrikovin ehdollinen suostumus 19.10.1901

Säännöt vahvistettu senaatissa 28.10.1901

Senaatin talousosaston salainen päätös 1.12.1902

Ensimmäinen perustamisyritys, ks. tapaus 20.

Anomuksen jatkokäsittely, ks. Pielisjärven työväenyhdistys (26).

Vuonna 1902 senaattiin jätetyt anomukset

28) Keuruun työväenyhdistys 2. yritys
AD 526/346 1902 ja päätöstaltio 1904, V 174, STO, VA; KKK 1904, V jaosto, 47, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 2 v 6 kk

Anomus senaattiin 11.3.1902

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 28. tai 29.4.1902

Vt. kenraalikuvernööri N. M. Turbinin ehdollinen suostumus 19.7.1904

Säännöt vahvistettu senaatissa 23.9.1904

Ensimmäinen perustamisyritys, ks. tapaus 22.

Yhdistys lienee uudelleen yrittänyt saada sääntönsä vahvistetuksi joko senaatissa tai lääninhallituksessa